

Comparison of Complement Clauses in Persian and Russian Languages with Focus on the Words that Need Complement

Mahnush Eskandari *

Associate Professor of Russian Language,
Allameh Tabataba'i University, Tehran,
Iran

Ali Saeidi

Ph.D. in Russian Language, University of
Tehran, Tehran, Iran

1. Introductio

In Persian, the complement subordinate clause is known as one of the direct dependents of the verb, but in Russian, it can also be dependent on the verb, noun, short adjective, or predicative adverbs. In this study, we have examined the types of complement clauses in Russian and Persian, and since the main difference between these clauses in these two languages is in the words that need an obligatory dependent or complement, we will examine these words in Russian and also the way to express these clauses in Persian. The purpose of this study is to find similarities and fundamental differences between the complement subordinate clause and the words that need a complement in both Russian and Persian through examination of the complement subordinate clause and the words that need a complement and obligatory dependent in both languages.

The research questions of the present research are as follows:

*Corresponding Author: m_eskandary@atu.ac.ir

How to Cite: Eskandari, M., & Saeidi, A. (2023). Comparison of Complement Clauses in Persian and Russian Languages with Focus on the Words that Need Complement. *Language Science*, 10 (17), 83-112. doi: 10.22054/LS.2021.52679.1344.

- 1) What are the characteristics of complement subordinate clauses in the Persian language?
- 2) What are the characteristics of the complement subordinate clauses of the Russian language?
- 3) What are the differences and similarities between Russian and Persian complement subordinate clauses?

2. Literature Review

The topic of examining complement subordinate clauses in Persian has been the focus of many researchers. The following articles have been written in Farsi:

Mirzaei (2013) "Information structure in complement clauses of Persian language",

Izadi and Rashekh Mahand (2016) "The degree of syntactic and semantic dependence of complement clauses in Persian language",

Dabirmoghadam and Mehrjoo (2017) "Investigating the syntactic position of complement clause in Persian based on the theory of dependency grammar" and ...

In the Russian language, various scientific works have been written about this topic, including:

Mishlanov (2010) "On the typology of a complex sentence: structural and semantic features of complement constructions",

Lipovaya (2016) "Complement in the system of a complex syntactic whole",

Pometelina (2015) "Semantic varieties of sentences of complement type" and ...

3. Methodology

In the present study, the descriptive-analytical method was used to explain the problem, and the library method was applied to collect Russian and Persian data. The authors have tried to ensure that the examples and data are from authentic written sources, including scientific and grammar sources and literary works. The work

procedure is as follows: first, we have explained the complement subordinate clauses in the Russian language and then, in the four categories that these clauses are used in the Russian language, we have compared them with the Persian language.

4. Conclusion

In this article, we examined and compared the complement subordinate clauses in Russian and Persian languages. Most of these clauses in the Persian language are obligatory dependent of the verb and although in the Russian language, there are similarities in the verbs that accept the complement clause in the Persian language, these languages are different in some aspects. In this research, we reached the following results about the similarities and differences of the subordinate clauses in Russian and Persian languages:

- 1) Complementary subordinate clauses in the Persian language are obligatory dependents of verbs and in some cases, they can also be obligatory dependents of meaning nouns and derived from verbs nouns, but these clauses in Russian can be obligatory dependents of verbs, short adjectives with the meaning of emotional and volitional state, impersonal-predicative words and derived from verbs nouns.
- 2) A number of verbs in both languages are common in the need for an obligatory complement, which are: a) verbs of perception; b) verbs of information; C) verbs of awareness;
- 3) Some verbs denoting a volitional or emotional state in Russian require a complement subordinate clause, but in Persian, these verbs are used with an adverbial clause.
- 4) The Persian equivalent of short adjectives that require a complement clause in Russian do not require a complement subordinate clause in Persian.
- 5) Russian complex sentences with complement subordinate clauses in which predicative words with the meaning of evaluation from a

psychological point of view are used, are expressed in Persian with the help of evaluative verbs.

6) predicative words with the meaning of evaluation from the perspective of visual and auditory perception in Russian are expressed with the help of verbs of perception in Persian.

7) citation verbs, which were not observed in the category of verbs that accept the complement subordinate clause in Russian, are expressed with the help of the indefinite form of the declarative verbs which can also accept the complement subordinate clause.

Keywords: Complement clause, Russian language, Persian language, Predicative adverbs, Subordinate clause

مقایسه بندهای متممی در زبان‌های فارسی و روسی با تمرکز بر کلمات متمم‌پذیر

دانشیار زبان روسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مهنوش اسکندری*

دکترای زبان روسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

علی سعیدی

چکیده

بند پیرو متممی در زبان فارسی یکی از وابسته‌های مستقیم فعل شناخته می‌شود، ولیکن در زبان روسی می‌تواند وابسته فعل، اسم، صفت کوتاه و یا کلمات شبه‌گزاره‌ای نیز باشد. در این پژوهش به بررسی انواع بندهای متممی در زبان‌های روسی و فارسی پرداخته‌ایم و از آنجایی که تفاوت اساسی این بندها در این دو زبان در کلماتی است که نیاز به وابسته یا متمم اجباری دارند، این کلمات را در زبان روسی و چگونگی بیان این بندها در زبان فارسی را بررسی کرده‌ایم. در این پژوهش با بررسی موشکافانه بندهای پیرو متممی و کلمات نیازمند به متمم و وابسته اجباری در هر دو زبان، به مسأله تحقیق که همانا یافتن شباهت‌ها و تفاوت‌های اساسی میان بندهای پیرو متممی و کلمات نیازمند به متمم اجباری در زبان‌های روسی و فارسی است، پاسخ داده‌ایم. این امر موجب شده که این مقاله بتواند در آموزش جملات مرکب وابسته‌ساز روسی به دانشجویان فارسی‌زبان مورد استفاده قرار بگیرد. اغلب بندهای متممی در زبان فارسی وابسته اجباری افعال هستند. همچنین، در بررسی‌های به‌عمل‌آمده مشخص شد که بندهای متممی وابسته به کلمات شبه‌گزاره‌ای زبان روسی در زبان فارسی با بند متممی وابسته به افعال ارزیابی، ایجابی و وجهی بیان می‌شوند. همچنین، بندهای وابسته به صفات کوتاه در زبان فارسی با بند قیدی علت می‌آیند.

کلیدواژه‌ها: بند پیرو متممی، زبان روسی، زبان فارسی، واژه‌های شبه‌گزاره، بند پایه.

۱. مقدمه

«در جمله‌های مرکب ناهمپایه^۱، بند پیرو^۲ نسبت به بند پایه^۳ و در ژرف ساخت^۴ آن، دارای یکی از نقش‌های نحوی است. دستورنویسان بزرگ هر کدام به شیوه‌ای این مسأله را تبیین کرده‌اند، اما جان کلام آنها این است که جمله پیرو یکی از ارکان نحوی جمله پایه است» (تاج‌بخش، ۱۳۹۳: ۱۸).

عده‌ای از دستورنویسان به نقش نحوی بندهای پیرو اشاره کرده‌اند که از آن جمله‌اند وحیدیان کامیار و عمرانی (۱۳۷۹: ۱۱۲-۱۱۴) که در این رابطه می‌نویسند: «جمله وابسته جزیی از جمله هسته است و پس از تأویل، به صورت صفت یا مصدر در می‌آید و در یکی از نقش‌های نهادی، مفعولی، متممی، متمم قیدی، بدلی و مضاف‌الیهی ظاهر می‌شود». این در حالی است که بندهای پیرو در جملات مرکب ناهمپایه در دستوره‌های سنتی به سه دسته بندهای صفتی^۵، بندهای قیدی^۶ و بندهای متممی^۷ تقسیم می‌شوند (Lyons, 1968: 178).

طیب‌زاده (۱۳۸۶) در این باره می‌نویسد: «بندها یا جمله‌های پیرو در زبان فارسی دارای سه نقش گوناگون‌اند: ۱) بند وصفی که اسم را توصیف می‌کند؛ ۲) بند قیدی که به عنوان قید جمله، کل جمله را توصیف می‌کند و ۳) بند متممی که یکی از وابسته‌های مستقیم یا متمم‌های فعل محسوب می‌شود» (طیب‌زاده، ۱۳۸۶: ۲۱۱).

«ماهو تیان (۱۳۸۷)، غلامعلی‌زاده (۱۳۸۶) و احدی^۸ (2001) نیز دسته‌بندی طیب‌زاده (۱۳۸۶) درباره بندهای پیرو در زبان فارسی را تأیید کرده‌اند و در آثار خود از این طبقه‌بندی پیروی کرده‌اند» (بهرامی، ۱۳۹۵: ۵۸).

در زبان روسی نیز، جملات مرکب ناهمپایه «بر اساس معنا و ساختار جمله در سه دسته اصلی جای می‌گیرند که عبارت‌اند از ۱) جملات مرکب ناهمپایه با بند پیرو وصفی یا

1. subordinate complex sentences
2. subordinate clause
3. main clause
4. deep structure
5. attributive clause
6. adverbial clause
7. objective clause
8. Ahadi, S.

موصولی؛ ۲) جملات مرکب ناهمپایه با بند پیرو توضیحی یا متممی و ۳) جملات مرکب ناهمپایه با بند پیرو قیدی» (Zagorovskaya & Grigorenko, 2009: 176).

موضوع مورد بحث در این مقاله بندهای پیرو متممی در زبان روسی و مقایسه آنها با بندهای متممی در زبان فارسی است. جملات مرکب ناهمپایه با بند پیرو متممی در زبان روسی «ساختارهایی با وابستگی مفهومی هستند و یکی از ویژگی‌های آنها ناقص بودن اجباری (ساختاری و معنایی) بند پایه است و به همین دلیل، به بند پیرو متممی جهت تکمیل محتوای بند پایه نیاز است» (Valgina, 2000: 215). «بند پیرو متممی به کلمه یا گروه واژه‌ای^۱ در بند پایه برمی‌گردد و به سؤالات حالت‌های مختلف دستوری پاسخ می‌دهد» (Adamchik, 2008: 669).

در جملات مرکب ناهمپایه در زبان فارسی «بند^۲ وابسته متمم فعل است و آمدن آن به دنبال فعل اجباری است» (تاج بخش، ۱۳۹۳: ۱۸). طبق گفته مشکوٰۃ‌الدینی، «بند متمم بر پایه مشخصه نحوی فعل که در واژگان^۳ مشخص می‌گردد، الزاماً به دنبال فعل می‌آید. داشتن بند متمم مشخصه نحوی دسته خاصی از افعال واژگانی است که به مفاهیم دستوری «بیانی^۴» و یا «ادراکی^۴» اشاره می‌کنند. افعال بیانی عبارت‌اند از: اعلام کردن، پرسیدن، گفتن، اظهار کردن و شنیدن. افعال ادراکی نیز عبارت‌اند از: دانستن، درک کردن، فکر کردن، اندیشیدن، خواستن، معتقد بودن، علاقه‌مند بودن، خوشحال بودن و احساس کردن» (مشکوٰۃ‌الدینی، ۱۳۸۴: ۲۳۶-۲۴۱).

از آنچه که در بالا ذکر شد، می‌توان این گونه نتیجه گرفت که به کاربرد بند متممی پیرو در جملات مرکب ناهمپایه در دو زبان فارسی و روسی اجباری است، چرا که جمله مرکب، در هر دو زبان، بدون این بند ناقص است، ولیکن بند پیرو متممی در زبان فارسی متمم و وابسته فعل به شمار می‌آید؛ در حالی که بند پیرو متممی در زبان روسی می‌تواند وابسته اجباری «فعل، اسم، صفت و یا واژه‌های شبه گزاره‌ای» باشد (Valgina et al., 2002: 297).

-
1. combination of words
 2. lexicon
 3. expressive
 4. perceptive

۲. پیشینه پژوهش

موضوع بررسی بندهای متممی در زبان فارسی مورد توجه بسیاری از محققان بوده است. میرزائی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «ساخت اطلاع در بندهای متممی زبان فارسی» بندهای متممی و افعالی که بند پیرو متممی می‌پذیرند را به تفصیل مورد بررسی قرار می‌دهد. طیب‌زاده (۱۳۹۳) در مقاله «بندهای وابسته اسم در زبان فارسی و روابط وابستگی در درون آنها» به بررسی بند متمم اسم و ویژگی‌های آن همت گماشته است. ایزدی و راسخ مهند (۱۳۹۶) مقاله «میزان وابستگی نحوی و معنایی در بندهای متممی در زبان فارسی» را نگاشته‌اند. دبیرمقدم و مهرجو (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با نام «بررسی جایگاه نحوی بند متممی در زبان فارسی بر پایه نظریه دستور وابستگی»، با تحلیل هزار بند پیرو متممی، جایگاه نحوی آنها را در جملات مرکب بررسی کرده‌اند. در برخی از پژوهش‌ها، مقایسه این بندها با بندهای مشابه در دیگر زبان‌ها نیز مورد توجه بوده است. برای مثال، در این زمینه پهلوان‌نژاد و خالقی‌زاده (۱۳۹۳) مقاله «به کارگیری ساخت مجهول و وجه فعل در بندهای متممی: مقایسه فارسی آموزان چینی زبان و عربی زبان» را به رشته تحریر در آورده‌اند و بهرامی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل مقابله‌ای بندهای متممی در زبان‌های فارسی و آلمانی» به مقایسه بندهای متممی این دو زبان می‌پردازد.

در زبان روسی نیز، اسکابلیکووا^۱ (2006) در کتاب «نحو جملات مرکب» به تفصیل بندهای پایه و انواع بندهای پیرو را در زبان روسی مورد مطالعه قرار می‌دهد. فامینیخ^۲ (2012) در کتاب خود تحت عنوان «زبان روسی معاصر: نحو جملات مرکب» به بررسی جملات مرکب و بندهای پیرو می‌پردازد. میشلانوف^۳ (2010) مقاله «انواع جملات مرکب: ویژگی‌های ساختاری - معنایی بندهای پیرو متممی» را به رشته تحریر در آورده است. از دیگر پژوهش‌ها در این زمینه، می‌توان به مقاله «بند متممی در ساختار جملات مرکب» به قلم لیپوویا^۴ (2016)، «انواع جملات با بند متممی از نقطه نظر معنایی» نوشته پامتیلینا^۵ (2015)، «فاکتورهای انتخاب حروف ربط متممی "kak" /kak/ «چگونه، آن گونه که،

-
1. Skoblikova, E.
 2. Fominyh, B.
 3. Mishlanov, V.
 4. Lipovaya, O.
 5. Pometelina, S.

که»، «что» /sto/ «چه چیزی، که»، «чтобы» /stobi/ «تا، تا اینکه» نوشته کوبوزوا و پوپووا^۱ (2013)، «طبقه‌بندی سیستماتیک جملات دارای بند پیرو متممی» لیتوینووا^۲ (2014) و غیره اشاره کرد. ویژگی منحصر به فرد پژوهش ما در این است که برای اولین بار به بررسی و مقایسه بندهای پیرو متممی و کلمات نیازمند به وابسته یا متمم اجباری در دو زبان فارسی و روسی پرداخته است.

۳. روش

در پژوهش حاضر، نگارندگان از روش توصیفی - تحلیلی برای تبیین مسأله بهره جسته‌اند و برای جمع‌آوری داده‌های روسی و فارسی از روش کتابخانه‌ای استفاده نموده‌اند. سعی نگارندگان بر آن بوده است که مثال‌ها و داده‌ها از منابع معتبر مکتوب، از جمله منابع علمی و دستوری و آثار ادبی باشند. روال کار بدین ترتیب است که ابتدا، بندهای متممی را در زبان روسی تشریح نموده و سپس، در چهار دسته‌ای که این بندها در زبان روسی کاربرد دارند، به مقایسه آنها با زبان فارسی پرداخته‌ایم. در تحلیل و مقایسه بندهای متممی وابسته افعال بین دو زبان روسی و فارسی، مبنای کار ما طبقه‌بندی معنایی نونان^۳ (2007)، کریستوفارو^۴ (2005) و گیون^۵ (2001) بوده است تا تبیین موضوع در یک زبان و مقایسه آن با زبان دیگر در یک قالب واحد و بدون تشتت انجام پذیرد.

۴. یافته‌ها

در این بخش از مقاله به معرفی انواع بندهای متممی در زبان روسی و مقایسه آنها با بندهای متممی در زبان فارسی خواهیم پرداخت. «منظور از بندهای متممی در زبان فارسی، وابسته‌های فعل جمله پایه است که نقش نحوی فاعل، مفعول و دیگر نقش‌های نحوی را بر عهده می‌گیرند» (بهرامی، ۱۳۹۵: ۵۸).

در مقالات و کتب مختلفی که درباره بندهای پیرو متممی در زبان فارسی به رشته تحریر در آمده‌اند، دسته‌بندی‌های مختلفی از این بندها ارائه شده است. برای مثال، بهرامی

1. Kobozeva, I., & Popova, D.
2. Litvinova, T.
3. Noonan, M.
4. Cristofaro, S.
5. Givon, T.

(۱۳۹۵) در مقاله خود تحت عنوان «تحلیل مقابله‌ای بندهای متممی در زبان‌های فارسی و آلمانی» چهار دسته بند متممی را در زبان فارسی یادآور می‌شود که عبارت‌اند از: ۱) بند متممی فاعلی^۱؛ ۲) بند متممی مفعولی^۲؛ ۳) بند متممی حرف اضافه‌ای^۳ و ۴) بند متممی نشانه اضافه‌ای^۴. همچنین، میرزائی (۱۳۹۲) بر اساس پژوهش گیون (2001)، بندهای پیرو متممی را در دو دسته بندهای متممی فاعلی و بندهای متممی مفعولی جای می‌دهد. آنچه در این پژوهش‌ها مشترک است، دسته‌بندی بندهای پیرو متممی در دو دسته فاعلی و مفعولی است.

منظور از بند پیرو متممی فاعلی آن است که این بند جایگاه فاعل جمله پایه و نقش نحوی نهاد جمله پایه را بر عهده دارد و بند پیرو متممی مفعولی نیز در جایگاه مفعول فعل جمله پایه قرار می‌گیرد و نقش نحوی مفعول را ایفا می‌کند. در زبان روسی، برخلاف زبان فارسی، طبقه‌بندی بندهای پیرو متممی بر اساس نقش نحوی آنها انجام نمی‌گیرد. از جمله منابعی که به این مسأله پرداخته‌اند می‌توان به والگینا و همکاران (2002)، اسکابلیکووا (2006) و فامینیخ (2012) اشاره کرد.

پژوهشگرانی همچون چرمیسینا^۵ (1982)، گاوریلوا^۶ (1989) و شیکو^۷ (1993) بندهای پیرو متممی را در زبان روسی بر اساس ساختار و معنای آنها به شش دسته تقسیم‌بندی می‌کنند که عبارت‌اند از:

۱) بندهای پیرو متممی محض با حرف ربط^۸: در این جملات مرکب، بند پیرو متممی به وسیله حروف ربط *как* و *что* به جمله پایه مرتبط می‌شود و میزان واقعیت (درستی یا نادرستی) گزاره و یا نگرش گوینده نسبت به گزاره^۹ را مشخص می‌کند.

1. subject complement clause
2. object complement clause
3. prepositional complement clause
4. genitive object complement clause
5. Cheremisina, M.
6. Gavrilova, G.
7. Sheiko, E. V.
8. pure object clause, conjunctive
9. predicate

۲) بندهای پیرو متممی - موصولی^۱: ویژگی بارز این بندها وجود ضمیر /to/ TO «آن» در بند پایه و متصل شدن بند پیرو متممی به بند پایه با کمک حرف ربط نقش پذیر^۲ *что* است که ممکن است در حالت‌های دستوری مختلف شده باشد. چنین بندهایی به ویژگی‌های متممی اشاره می‌کنند که گوینده به‌دلیلی نمی‌تواند یا نمی‌خواهد آن را نام ببرد.

۳) بندهای پیرو متممی - انگیزشی^۳: بند پیرو متممی در این جملات با کمک حرف ربط *чтобы* به بند پیرو مرتبط می‌شود و کلمه مرجع دارای معنای تشویق یا ترغیب به انجام عمل است.

۴) بندهای پیرو متممی - غیرواقعی^۴: این بندها با کمک حروف ربط *как / как будто* «گویی»، */b. t:ə/* «انگار» و */but:ə/* «انگار» و *будто бы* «گویی» به بند پایه مرتبط می‌شوند. اگرچه کلمه مرجع معنای آگاهی، ادراکی و تفکر را بیان می‌کند، ولیکن بند پیرو با حروف ربط یادشده معنای غیرواقعی بودن را به بند پایه می‌افزاید.

۵) بندهای پیرو متممی - پرسشی^۵: که این گونه بندها به دو دسته تقسیم می‌شوند: الف) بندهای پیرو متممی - پرسشی که با کمک حروف ربط نقش پذیر *где, как, что* *gdie/* «کجا؟»، جایی که»، */kətɔrɨj/* «که»، *сколько* «چند» */skolʲkə/* تعدادی؟، تعدادی که، که» به بند پایه متصل می‌شوند.

ب) بندهای پیرو متممی - پرسشی که با کمک ادات *ли/ ли* «چه؟ آیا؟» به بند پایه متصل می‌شوند.

۶) بندهای پیرو متممی - تعجبی^۶: این بندها با کمک حروف ربط نقش پذیر *как* و *что* */ʃto zə/ za* «چه، عجب» به بند پایه متصل می‌شوند و بیانگر احساس گوینده نسبت به عمل انجام‌شده در بند پایه هستند.

در همین ابتدای مقایسه بندهای پیرو متممی در زبان‌های روسی و فارسی، باید یادآور شد که بندهای پیرو متممی در زبان روسی، برخلاف زبان فارسی، تنها به وابسته‌های فعل

-
1. objective-attributive clause
 2. conjunctive word
 3. objective-incentive clause
 4. objective-unreal clause
 5. objective-interrogative clause
 6. objective-exclamatory clause

جمله پایه اختصاص ندارند و قادر به توضیح افعال، صفات کوتاه، اسامی مشتق از افعال و واژه‌های شبه گزاره‌ای^۱ همراه با وابسته یا متمم اجباری هستند.

به گفته والگینا و همکاران (2002: 471) «این کلمات نیاز به وابسته اجباری و متمم دارند: (۱) افعال، شامل افعال ادراکی^۲ (شنیدن، دیدن، احساس کردن و ...)، افعال بیانگر موقعیت ارادی یا احساسی^۳ (تصمیم گرفتن، ترسیدن، متأثر شدن، خوشحال شدن)، افعال اعلامی^۴ (گفتن، فریاد زدن، خبر دادن، توضیح دادن، تعریف کردن و ...)، افعال نگرش گزاره‌ای^۵ (فکر کردن، درک کردن، قانع شدن، فهمیدن) و افعال اعلامی با بار احساسی^۶ (شکایت کردن، قسم خوردن، متقاعد کردن، تهدید کردن، پافشاری کردن و ...)؛ (۲) صفات کوتاه با معانی حالات ارادی و عاطفی^۷ (уверен /uvjɛrʲɪn/ «مطمئن»، /ɕ:asɫɪf/ счастлив «محقق»، /praf/ прав «موافق»، /sɛgɫasʲɪn/ согласен «خوشبخت»، /vʲɪnɔvat/ виноват «گناهکار» و ...)؛ (۳) واژه‌های شبه گزاره‌ای با معانی ارزیابی از منظر روان‌شناختی، اخلاقی و از منظر درک، بصری و شنوایی و همچنین، با معنای حالت‌های گوناگون (жалѝ /zəlʲ/ «افسوس»، болѝно /bolʲnə/ «دردناک است»، видно /vʲɪdnə/ «دیده می‌شود»، слышно /slʲɕnə/ «شنیده می‌شود»، нужно /nuʒnə/ «لازم است» و ...) و (۴) اسامی مشتق از افعال ادراکی، وضعیت احساسی، نگرش گزاره‌ای، اعلامی و غیره (слух /slux/ «شنیدن»، сообщение «اطمینان داشتن»، известие /ɪzvʲesʲtʲɪɛ/ «اخبار، خبر دادن»، общение «ارتباط داشتن»، угроза /ugrozə/ «تهدید»، уверенность /uvjɛrʲɪn(ʲ)ɕsʲtʲɪ/ «اطمینان داشتن»، мысль /mʲɪslʲ/ «اندیشه» و ...»

1. category of state/ impersonal-predicative words
2. verbs of perception
3. verbs denoting a volitional or emotional state
4. verbs of information
5. propositional attitude verbs
6. emotional verbs
7. short adjectives with the meaning of emotional and volitional state

۵. تحلیل داده‌ها

برای جلوگیری از تشتت داده‌ها، مبنای کار ما طبقه‌بندی معنایی نونان (2007)، کریستوفارو (2005) و گیون (2001) است که میرزائی (۱۳۹۲) مقاله خود با عنوان «ساخت اطلاع در بندهای متممی زبان فارسی» را بر اساس آنها نگاشته است.

۵-۱. بندهای پیرو متممی که وابسته اجباری افعال هستند

بندهای متممی در زبان فارسی به بندهای متممی مفعولی و بندهای متممی فاعلی تقسیم می‌شوند. بندهای متممی مفعولی بر اساس معنای فعل متمم‌پذیر در هفت دسته جای می‌گیرند که عبارت‌اند از: ۱) بندهای متممی فعل‌های وجهی؛ ۲) بندهای متممی فعل‌های بهره‌کشی؛ ۳) بندهای متممی فعل‌های آرزویی؛ ۴) بندهای متممی فعل‌های ادراکی؛ ۵) بندهای متممی فعل‌های آگاهی (شامل آگاهی واقعیت‌گرا و آگاهی غیرواقعیت‌گرا)؛ ۶) بندهای متممی فعل‌های نگرش‌گزاره‌ای و ۷) بندهای متممی فعل‌های اعلامی (شامل نقل‌قولی، گزارشی و تعهدی). بندهای متممی فاعلی نیز با توجه به تنوع آنها و با مقایسه آنها با بندهای متممی مفعولی - بر اساس فعل‌های متمم‌پذیری که در ادامه فهرست شده‌اند - در هفت گروه طبقه‌بندی می‌شوند: ۱) فعل‌های ایجابی؛ ۲) فعل‌های آرزویی؛ ۳) فعل‌های آگاهی؛ ۴) فعل‌های نگرش‌گزاره‌ای؛ ۵) فعل‌های نقل‌قولی؛ ۶) فعل‌های ارزیابی و ۷) فعل‌های عرفی» (میرزائی، ۱۳۹۲: ۹۶-۹۷).

در زبان روسی بندهای متممی پیرو می‌توانند وابسته اجباری دسته‌ای از افعال باشند که والکینا و همکاران (2002)، اسکابلیکووا (2006) و فامینیخ (2012) این افعال را در پنج گروه جای می‌دهند: ۱) افعال ادراکی و نگرش‌گزاره‌ای (شنیدن، دیدن، احساس کردن و حدس زدن و ...؛ ۲) افعال توصیف‌کننده موقعیت ارادی یا احساسی (برخی از این افعال در شمار افعال آرزویی هستند، مانند آرزو کردن و خواستن. همینطور افعال تصمیم گرفتن، خواستن، آرزو کردن، ترسیدن، متأثر شدن و خوشحال شدن)؛ ۳) افعال اعلامی (گفتن، فریاد زدن، خبر دادن، توضیح دادن، تعریف کردن و ...؛ ۴) افعال آگاهی واقعیت‌گرا و غیرواقعیت‌گرا (فکر کردن، درک کردن، قانع شدن، فهمیدن) و ۵) افعال اعلامی با بار احساسی (برخی از افعال بهره‌کشی نیز در این گروه از افعال به چشم می‌خورند، همانند

امر کردن، سفارش کردن) (شکایت کردن، قسم خوردن، متقاعد کردن، تهدید کردن، پافشاری کردن، امر کردن، سفارش کردن و ...).

با مقایسه دستهبندی افعالی که در زبان‌های فارسی و روسی بند پیرو متممی می‌پذیرند،

به این نتایج می‌رسیم:

الف) این افعال در این دو زبان از نظر نیاز به متمم و وابسته اجباری مشترک هستند: (۱) افعال ادراکی (دیدن، شنیدن، فهمیدن)؛ (۲) افعال اعلامی (گفتن، خبر دادن، گزارش دادن) (که در زبان روسی این افعال گاهی دارای بار احساسی نیز هستند)؛ (۳) افعال آگاهی (دانستن، متوجه شدن، به نتیجه رسیدن)؛ (۴) افعال آرزویی (خواستن، آرزو کردن)؛ (۵) افعال بهره‌کشی (دستور دادن، امر کردن، سفارش کردن) و (۶) افعال نگرش گزاره‌ای (احساس کردن، دانستن)؛

ب) برخی از افعال توصیف‌کننده موقعیت ارادی یا احساسی (همانند ترسیدن، متأثر شدن و خوشحال شدن) در زبان روسی نیازمند بند پیرو متممی هستند، ولیکن این افعال در زبان فارسی با بند پیرو قیدی علت به کار می‌روند. در مثال (۱)، در جمله روسی فعل «خوشحال شدن» با بند پیرو متممی مشاهده می‌شود. این مثال نشان می‌دهد که همین فعل در زبان فارسی نیازمند بند پیرو قیدی است و با بند قیدی علت تکمیل شده است:

1.) Первый раз в жизни он **радовался** тому, что вы пришли

first-ACC.M.SG time-ACC.M.SG in life-PREP.F.SG he-NOM
rejoice-PST.M.NPFV that-DAT.N.SG SUBR you-NOM come-
PST.PL.PFV

For the first time in his life he was glad that you came.

(p'ervyj ras v žizn'i on **radovælsə** tomø, što vi prišl'i)

او برای نخستین بار در زندگیش از اینکه شما آمدید **خوشحال شد**.

۳) برخی از افعال که در زبان فارسی به بند متممی نیاز دارند، در فهرست آن دسته از افعال روسی که با بند پیرو متممی تکمیل می‌شوند، مشاهده نمی‌شوند. از این دسته‌اند: (۱) افعال وجهی؛ (۲) افعال ایجابی؛ (۳) افعال نقل قولی؛ (۴) افعال ارزیابی و (۵) افعال عرفی.

۲-۵. بندهای پیرو متممی که وابسته اجباری صفات کوتاه هستند به گفته والگینا و همکاران (2002: 471) «صفات کوتاهی که وضعیت احساسی و یا ارادی انسان را توصیف می کنند (مانند (soгласен /ov'jetʃin/ «مطمئن»، «خوشبخت» و /sɛgʂasʲin/ «موافق»، /praf/ «محق»، /ɕ:asʂɪf/ «خوشبخت» و /vʲɪnɔvət/ «گناهکار») به بند متممی نیاز دارند». البته، می توان صفات دیگری همچون /rat/ «خوشحال»، /ɕ:asʂɪf/ «دلگیر»، /sʲɪrdʲɪt/ «عصبانی» و دیگر صفات را نیز به این لیست اضافه کرد.

2) Гарт был **рад**, что поселился у этого человека.
 Gart-NOM was-M glad-M SUBR stay-PST.M.PFV with
 this-GEN.M man-GEN.M.SG
 Garth was glad to be staying with this man.
 (gart bil **rat**, što pəs'ɪlʲɪtsʲə u etəvə tɛɪtɐvʲekə.)
 گارت خوشحال بود که (از این خوشحال بود که) همسایه این آدم شده بود.

3) Я **весьма счастлив**, что могу обрадовать вас замечательной новостью!
 I-NOM very happy-M SUBR can-1SG gladden-INF.PFV
 you-ACC.PL great-INS.F.SG news-INS.F.SG
 I am very happy that I can make you happy with great news.
 (ja vʲɪsʲɪma **ɕ:asʂɪf**, što mɛgu vbrədəvətʲ vəs zəmətɛɕtʲɪlʲnəɪ novəsʲtʲɪʃʲu!)
 بسیار خوشوقتم که می توانم شما را با این خبر فوق العاده خوشحال کنم.

نگارندگان در بررسی های خود در زبان فارسی به این نتیجه رسیدند که اولاً، این صفات در زبان فارسی معمولاً به مدد یک صفت + فعل اسنادی (در زمان حال، گذشته و یا آینده) بیان می شوند. نمونه های زیر این نکته را روشن می سازند:

4) Он **виноват** в том, что нас забыл.
 he-NOM faulty-M in that-PREP.N.SG SUBR us-ACC
 forget-PST.M.PFV
 It's his fault that he forgot us.
 (on vʲɪnɔvət f tom, što nas zəbɪl)
 او مقصر است، چون ما را فراموش کرده است.

5) Она была **сердита** за то, что я вышла замуж.

She-NOM was-F angry-F for that-ACC.N.SG SUBR I
 go.out-PST.F.PFV marry-ADV
 She was angry that I got married.
 (əna bila s'irditə za to, ʃto ja viʃlə zamɔs.)

او از اینکه من ازدواج کردم، عصبانی بود.

б) Вы будете **правы** в том, что хотите помочь всем.
 you-NOM.PL be-FUT.PL right-PL in that-PREP.N.SG
 SUBR want-2PL help-INF.PFV everyone-DAT.PL
 You will be right to want to help everyone.
 (vi budit'i **prav'i** ʃ tom, ʃto xət'i't'i pəmote fsiem.)

شما محق خواهید بود که می خواهید به همه کمک کنید.

ثانیاً، معادل فارسی صفات یادشده نیازی به بند پیرو متممی ندارند و بند پیرو متممی ای که در زبان روسی به دنبال و در تکمیل صفات کوتاه یادشده می آید، در زبان فارسی با گونه دیگری از بندهای پیرو، یعنی در اکثر موارد («مطمئن» و «موافق» استثناء هستند و در زبان فارسی بند پیرو متممی می پذیرند) با بند قیدی علت (جمله وارۀ قیدی علت در اصطلاح فرشیدورد (۱۳۹۲: ۵۳۹) و بند علت ساز در اصطلاح ماهوتیان (۱۳۸۷: ۴۷)) بیان می شود.

البته در زبان فارسی، توجه به معنای بیشتر صفات کوتاهی که در بالا برشمردیم (مقصر، خوشبخت، محق، خوشحال، عصبانی و آزرده خاطر) و پرسشی که همگی آنها به آن پاسخ می دهند، یعنی «چرا؟» و «به چه علت؟»، گواه این مدعا هستند که این کلمات در زبان فارسی به بند پیرو قیدی علت نیاز دارند.

۳-۵. بندهای پیرو متممی که وابسته اجباری اسامی مشتق از افعال هستند

همان گونه که در بخش های پیشین ذکر شد، در زبان روسی علاوه بر افعال، اسامی مشتق از افعال نیز می توانند متمم اجباری بپذیرند و به مدد بند متممی پیرو تکمیل شوند. باید به این نکته توجه داشت که «اگر بند پیرو متممی، وابسته اجباری اسم مشتق از فعل های بیان کننده مفهوم صحبت کردن^۱ (می توان گفت افعال اعلامی - نقل قولی و اعلامی - گزارشی) (مانند /gəvɛr'iti/ говорить «صحبت کردن، گفتن»، /ɔb'jɛs'njæt'i/ объяснять «توضیح

1. verbs of speech

دادن»، /bɪsɪdɒvət/ / беседовать «گفتگو کردن»، /vɜrtʃæt/ / ворчать «غر و لند کردن»، /ɒpsʊzdat/ / обсуждать «مباحثه کردن» و ... (Ermolaeva, 2017: 364)، فعل‌های بیان‌کننده مفهوم تفکر^۱ (این فعل‌ها را می‌توان در دسته افعال آگاهی - واقعیت‌گرا، آگاهی - غیرواقعیت‌گرا جای داد) (مانند /pɒdʊmæt/ / подумат «اندیشیدن»، /pɒnɪæt/ / понять «فهمیدن»، /səmniˈvʌts:ə/ / сомневаться «تردید داشتن» و /prɪdʌʒɪt/ / предложить «پیشنهاد دادن» و ... (Byakovskaya, 2011: 36) همچنین، اسامی /svɜpɜ:enɪɔ/ / сообщение «اعلام»، /mɪslɪ/ / мысль «اندیشه»، /prɒzɪbə/ / просьба «تقاضا»، /mɪtʃetə/ / мечта «آرزو» باشد، می‌تواند علاوه بر سؤالات /kəkɔɪ/ / какой؟ «کدام؟ چه؟ (برای مذکر)»، /kəkajə/ / какая؟ «کدام؟ چه؟ (برای مؤنث)»، /kəkɔjɪ/ / какое؟ «کدام؟ چه؟ (برای خنثی)»، /kəkɪjɪ/ / какие؟ «کدام؟ چه؟ (برای جمع)»، با سؤال‌های حالت‌های دستوری فرعی (غیر از سؤالات حالت دستوری فاعلی) نیز مورد پرسش قرار گیرد» (Skoblikova, 2006: 45).

7) В голове у меня пронеслась **мысль** о моём внешнем виде, но было уже поздно

in head-PREP.F.SG with me-GEN flash-PST.F.PFV
thought-F.SG about my-PREP.M.SG external-PREP.M.SG
appearance-PREP.M.SG but was-N yet late-ADV
The thought of my appearance flashed through my head, but it was too late.

(v gɔlɒvʲe u mɪnʲjə prɒnɪslʲsɪ mɪslʲ ɒ mɔjɔm vnʲɛʂnʲɪm vɪdɪ, no bɪlɔ uzɔ poznɔ.)

اگرچه دستورهای سنتی زبان فارسی بندهای متمم اسم و بندهای افزوده اسم را یکی دانسته‌اند، ولیکن محققانی همچون صادقی (۱۳۵۰)، غلامعلی‌زاده (۱۳۸۶) و طیب‌زاده (۱۳۹۳) در پژوهش‌های خویش میان این دو تفاوت قائل شده‌اند و به ذکر این نکته پرداخته‌اند که برخی از اسامی نیز می‌توانند متمم بپذیرند که این متمم در شکل بند پیرو متممی در جمله مرکب وابسته ظاهر می‌گردد.

بنا به گفته طیب‌زاده (۱۳۹۳)، «صادقی نخستین دست‌نویس ایرانی است که به خصوصیات نحوی آن دسته از اسم‌هایی پرداخته است که از ریشه فعلی ساخته شده‌اند». او در ادامه تصریح می‌کند که «مصدرها و اسم مصدرها، برخلاف سایر اسم‌ها، برخی از خصوصیات فعل را در خود حفظ می‌کنند. مثلاً، بعضی از آنها بدون اینکه جمله‌ای تشکیل دهند می‌توانند فاعل، مفعول و برخی دیگر از وابسته‌های خاص فعل را بگیرند» (طیب‌زاده، ۱۳۹۳: ۱۲۱).

صادقی (۱۳۵۰) در مقاله خود تحت عنوان «مصدر و اسم مصدر در فارسی معاصر» این نکته را یادآور می‌شود که «مصدر و اسم مصدر می‌توانند جمله تکمیلی بگیرند» (صادقی، ۱۳۵۰: ۳۰۹). طیب‌زاده (۱۳۹۳) متذکر می‌شود که «بدیهی است که جمله وابسته اسم در نزد صادقی، همان چیزی است که ما آن را بند متممی برای اسم‌های مشتق از فعل نامیده‌ایم» (طیب‌زاده، ۱۳۹۳: ۱۲۱).

غلامعلی‌زاده (۱۳۸۶) نیز در کتاب «ساخت زبان فارسی» پس از تقسیم‌بندی بندهای پیرو موصولی به محدودکننده^۱ و غیرمحدودکننده^۲، از بندهای پیرو متممی سخن به میان می‌آورد و می‌نویسد: «این جمله‌واره‌ها که پس از برخی اسامی معنا ظاهر می‌شوند، توصیف‌کننده هسته خود نیستند، بلکه متمم آن هستند. وی به‌عنوان نمونه‌ای از اسامی معنا که جمله‌واره متممی پس از آنها ظاهر می‌شود، از موارد زیر یاد کرده است: داستان، واقعیت، حقیقت، نظر، نظریه، فرض، فرضیه، اندیشه، فکر، پیشنهاد، شایعه، بیان، گفته، پیام، اعلامیه، اختطاریه، خیر، سیاست و غیره» (به‌نقل از طیب‌زاده، ۱۳۹۳: ۱۲۲). طیب‌زاده (۱۳۹۳: ۱۲۴) در این زمینه تصریح می‌کند که «اسم‌هایی را که در ظرفیت خود دارای یک بند متممی هستند اسم گزاره‌ای^۳ می‌نامیم. این اسم‌ها که عمدتاً اسم معنا و مشتق از فعل هستند، عبارت‌اند از مصدرها، اسم مصدرها و حاصل مصدرها». در جمله (۸) «واقعیت» اسم گزاره‌ای است که بند متممی گرفته است و همین کلمه در جمله (۹) یک اسم معمولی است که با بند موصولی توصیف شده است:

-
1. restrictive
 2. non-restrictive
 3. predicative nouns

۸) با این واقعیت که جنگ ویرانگر است، موافقم.

۹) با این واقعیت که بر کسی پوشیده نیست، موافقم.

به این ترتیب، از آنچه که گفته شد می توان نتیجه گرفت که در زبان فارسی، همانند زبان روسی برخی از اسامی ذکر شده در بالا، می توانند بند پیرو متممی پذیرند.

۵-۴. بندهای پیرو متممی که وابسته اجباری کلمات (قیود) شبه گزاره ای هستند «در زبان روسی، به واژه ای که به تنهایی یا به کمک واژه ای دیگر بتواند نقش گزاره را ایفا نماید، شبه گزاره می گویند. در زبان روسی، شبه گزاره می تواند قید یا اسم باشد» (لسانی، ۱۳۸۴: ۱۵۷). واژه های شبه گزاره معمولاً نهاد جمله را به حالت بهی^۱ هدایت می کنند و فعلی که پس از این واژه ها در جمله به کار می رود، به صورت مصدر بیان می شود. تیخونوف (2002) واژه های شبه گزاره را این گونه معرفی می کند: «شبه گزاره واژه غیر قابل تغییری است که حالت و وضعیت انسان را بیان می کند و در ترکیب با فعل ربطی به کار می رود» (Tikhonov, 2002: 405).

از آنجا که اکثر واژه های شبه گزاره در زبان روسی قیود هستند و حتی به عقیده برخی زبان شناسان روس همچون لکان^۲ (2004: 265) «تنها قیود می توانند شبه گزاره باشند»، لسانی (۱۳۸۴: ۱۲۵) در مقاله خود پس از بررسی قید در زبان فارسی از دیدگاه زبان شناسان، این نکته را تصریح می کند که «آن نقشی را که قید به عنوان واژه شبه گزاره در زبان روسی می تواند به عهده داشته باشد، در زبان فارسی به هیچ وجه نمی تواند ایفا کند و به عبارت دیگر، در زبان فارسی اصطلاحی به نام شبه گزاره، که نقش معادل را ایفا کند، وجود ندارد».

لسانی (۱۳۸۴) در مقاله خود واژه های شبه گزاره را در چهار گروه جای می دهد و طرز بیان واژه شبه گزاره را در زبان فارسی در هر گروه به صورت مجزا بررسی می کند. ملاک کار ما در این مقاله تقسیم بندی جامع والگینا و همکاران (2000) است و البته به بررسی تمامی گروه های این واژه ها نخواهیم پرداخت، بلکه تنها واژه های شبه گزاره ای که در زبان روسی بند پیرو متممی می پذیرند را بررسی خواهیم کرد. این واژه ها به گفته والگینا و

1. dative

2. Lekant, P. A.

همکاران (471: 2002) عبارت‌اند از «کلمات شبه‌گزاره با معنای ارزیابی از منظر روان‌شناختی و از منظر درک، بصری و شنوایی و همچنین، با معانی ضرورت و امکان انجام عمل». اینک به بررسی بند پیرو متممی که پس از هر دسته از این واژه‌ها به کار می‌رود می‌پردازیم:

۱) کلمات شبه‌گزاره‌ای با معنای ارزیابی از منظر روان‌شناختی (dɐsɑdnə/ досадно) «ناراضی است»، (sovʲɪsnə/ совестно) «خجالت‌زده است»، (vʲesʲɪʈə/ весело) «خوشحال است»، (zɑʎkə/ жалко) «دردناک است»، (ɐbʲɪdnə/ обидно) «غمگین است»، (straʂnə/ страшно) «وحشت‌زده است»، (skuʂnə/ скучно) «بی‌حوصله است» و ...)

10) Ему так **совестно**, что *хоть* сквозь землю провалиться.
him-DAT so ashamed-PRED.ADV SUBR even through
earth-ACC.F.SG fall-INF.PFV
He is so ashamed that he wants to vanish into thin air.
(ɪmu tak **sovʲɪsnə**, ʂto xotʲ skvozʲ zʲemlʲɔ prəvəlʲɪtsʲ:ə.)

آنقدر **خجالت‌زده است** که می‌خواهد مانند آب در زمین فرو رود.

11) Засыпая, я думал о том, как **жалко**, что ангела повесили над печкой.
fall.asleep-ADVPTCP I-NOM think-PST.M.NPFV about that-
PREP.N.SG how miserably-PRED.ADV SUBR angel-
ACC.M.SG hang.over-PST.PL.PFV above stove-INS.F.SG
Falling asleep, I thought about how sorry it was that the angel was
hung above the stove.
(zəʂɪpajə, jɑ duməl ɐ tom, kak **zɑʎkə**, ʂto ɑngʲɪʈə pɐvʲesʲɪʈɪ nət
pʲɪtɛkəɪ.)

من درحالی که داشتم می‌خواخیدم به این فکر می‌کردم که چه **دردناک است** که فرشته را بالای شومینه آویزان کرده‌اند.

بررسی آن دسته از جملات مرکب ناهمپایهٔ روسی با بند پیرو متممی که در آنها از کلمات شبه‌گزاره‌ای با معنای ارزیابی از منظر روان‌شناختی استفاده شده است، نشان داد که این کلمات در زبان فارسی با کمک افعال ارزیابی بیان می‌شوند. این افعال در زبان فارسی نیز به متمم اجباری نیاز دارند و به مدد بند پیرو متممی تکمیل می‌شوند. افعال

ارزیابی در زبان فارسی عبارت‌اند از: عجیب است، شرم‌آور است، سخت است، خنده‌دار است، درد‌آور است و غیره (ر.ک. میرزائی، ۱۳۹۲).

۲) کلمات شبه‌گزاره‌ای با معنای ارزیابی از منظر درک بصری و شنوایی (ВИДНО /vɪdnə/ «دیده می‌شود»، слышно /sʲɪʂnə/ «شنیده می‌شود»)

12) Тотчас стало слышно (что?), как ветер шумит в кроне деревьев.

Immediately become-PST.N.PFV audible-PRED.ADV
(what?) how wind-NOM.M.SG noise-PRS.3SG.NPFV in
crown-PREP.F.SG tree-GEN.PL

Immediately it became audible how the wind was noising in the crown of the trees.

(toʔe:ɪs stələ sʲɪʂnə (ʂtoʔ), kak vʲetʲɪr ʂʊmʲɪt f kronʲɪ dʲɪrʲevʲɪʃf.)

ناگهان شنیده شد که باد در تاج درختان غوغا به پا کرده است.

13) В бинокль было видно, как серый дым застилал виноградники и деревья.

through binoculars-ACC.M.SG was-N visibly-PRED.ADV
how gray-NOM.M.SG smoke-NOM.M.SG cover-
PST.M.NPFV vineyard-ACC.M.PL and tree-ACC.N.PL

Through binoculars, gray smoke could be seen covering the vineyards and trees.

(v bʲɪnoklʲɪ bʲɪlə vʲɪdnə, kak sʲerʲɪj dom zəʂʲɪʲtʲɪlʲəl vʲɪnəgrɑdʲnʲɪkʲɪ ɪ dʲɪrʲevʲɪʃə.)

از طریق دوربین شکاری دیده می‌شد که دود خاکستری تا کستان‌ها و درختان را پوشانده است.

با مقایسه این جملات مرکب و دیگر جملات مشابه در زبان‌های روسی و فارسی درمی‌یابیم که کلمات شبه‌گزاره‌ای با معنای ارزیابی از منظر درک بصری و شنوایی در زبان روسی، در زبان فارسی به مدد افعال ادراکی «شنیدن» و «دیدن» بیان می‌شوند. به بیان دیگر، معانی این دسته از کلمات شبه‌گزاره‌ای روسی، در زبان فارسی با دو فعل یاد شده و بند پیرو متممی - که وابسته اجباری این دو فعل به شمار می‌آید - بیان می‌شوند.

۳) کلمات شبه‌گزاره‌ای با معنای ضرورت و امکان انجام عمل (можно /moʒnə/ «مجاز است»، необходимо /nʲɪəpχədʲɪmə/ «ضروری است»، нужно /nuʒnə/ «لازم است»)

است»، /vɛzmozɲnə/ «ممکن است»، /ugodnə/ «مطلوب است»،
/nʲilʲzʲa/ «غیرمجاز است» و ...)

14) Теперь мне **нужно**, чтобы вы усвоили ещё одну важную деталь.

now me-DAT necessarily-PRED.ADV SUBR you-PL
learn-PST.PL.PFV still one-ACC.F.SG important-ACC.F.SG
detail-ACC.F.SG

Now I need you to learn one more important detail.

(tʲipʲerʲ mnʲe **nuzɲə**, *stobʲi* vʲi *ʊ*svoilʲi *ɲ*ε:θ *ʋ*dnʲu *v*azɲʲʊɹʊ *d*ʲɪtalʲ.)

اکنون به این **نیاز دارم** که شما یکی دیگر از جزئیات مهم را فرا بگیرید.

15) Нам завтра **можно** будет с гордостью праздновать победу!
us-DAT tomorrow possibly-PRED.ADV be-FUT.3SG with
pride-INS.F.SG celebrate-INF.NPFV victory-ACC.F.SG
(nam zaftɹə **mozɲə** budʲɪt z *g*ordəsʲɪtʲʊ *p*raznəvətʲ *p*ɛbʲedʊ!)

فردا **می توانیم** با افتخار پیروزی را جشن بگیریم!

آنچه از مقایسه این جملات در زبان‌های روسی و فارسی (از آوردن مثال‌های بیشتر خودداری می‌کنیم، زیرا ذکر آنها در این مقال نمی‌گنجد) برمی‌آید این است که کلمات شبه‌گزاره‌ای با معنای ضرورت و امکان انجام عمل در زبان روسی که می‌توانند بند متممی اجباری بپذیرند، در زبان فارسی به کمک افعال وجهی و افعال ایجابی (درخواستی و بهره‌کشی) بیان می‌شوند. این افعال در زبان فارسی دارای متمم اجباری یا بند پیرو متممی نیز هستند. میرزائی (۱۳۹۲) در مقاله خود این افعال را در بندهای متممی فارسی به تفصیل مورد بررسی قرار داده است. بر اساس مقاله مذکور، تعدادی از افعال وجهی عبارت‌اند از: توانستن، اجازه دادن، رخصت دادن، امکان دادن، موفق شدن و اجازه داشتن. افعال ایجابی نیز عبارت‌اند از: لازم است، ضروری است، واجب است و نیاز است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله به بررسی و مقایسه بندهای پیرو متممی در زبان‌های روسی و فارسی پرداختیم. اغلب این بندها در زبان فارسی وابسته اجباری فعل هستند و اگرچه در زبان روسی نیز شباهت‌هایی در افعالی که بند پیرو متممی می‌پذیرند با زبان فارسی وجود دارد، ولیکن

تفاوت‌های بسیاری در این ساختارها میان این دو زبان وجود دارد که عدم اطلاع کافی از آنها مشکلاتی برای زبان‌آموزان و اساتید به همراه خواهد داشت. در این پژوهش به نتایج زیر در باب شباهت‌ها و تفاوت‌های بندهای پیرو موصولی در دو زبان روسی و فارسی دست یافتیم:

۱) بندهای پیرو متممی در زبان فارسی وابسته اجباری افعال هستند و در مواردی نیز می‌توانند وابسته اجباری اسامی معنا یا مشتق از افعال باشند، ولیکن این بندها در زبان روسی می‌توانند وابسته اجباری افعال، صفات کوتاه با معنای وضعیت ارادی یا احساسی انسان، کلمات شبه گزاره و اسامی مشتق از افعال باشند.

۲) تعدادی از افعال در هر دو زبان از نظر نیاز به متمم اجباری مشترک هستند که عبارت‌اند از: الف) افعال ادراکی (دیدن، شنیدن، فهمیدن)؛ ب) افعال اعلامی (گفتن، خبر دادن، گزارش دادن) (که در زبان روسی این افعال گاهی دارای بار احساسی نیز هستند)؛ پ) افعال آگاهی (دانستن، متوجه شدن، به نتیجه رسیدن)؛ ت) افعال آرزویی (خواستن، آرزو کردن)؛ ث) افعال بهره‌کشی (دستور دادن، امر کردن، سفارش کردن) و ج) افعال نگرش گزاره‌ای (احساس کردن، دانستن).

۳) برخی از افعال توصیف‌کننده موقعیت ارادی یا احساسی (همانند ترسیدن، متأثر شدن و خوشحال شدن) در زبان روسی نیازمند به بند پیرو متممی هستند، ولیکن این افعال در زبان فارسی با بند پیرو قیدی علت به کار می‌روند. گفتنی است که صفات کوتاه بیان‌کننده موقعیت ارادی و یا احساسی انسان نیز - که در زبان روسی به بند پیرو متممی نیاز دارند - در زبان فارسی با بند پیرو قیدی علت تکمیل می‌شوند.

۴) برخی از دسته‌های افعال که در زبان فارسی به بند متممی نیاز دارند در فهرست آن دسته از افعال روسی که با بند پیرو متممی تکمیل می‌شوند، مشاهده نمی‌شوند. از این دسته‌اند الف) افعال وجهی؛ ب) افعال ایجابی؛ پ) افعال نقل قولی؛ ت) افعال ارزیابی؛ ث) افعال عرفی که در بندهای (۶) (افعال ارزیابی)، (۸) (افعال وجهی و ایجابی)، (۹) (افعال نقل قولی) و (۱۰) (افعال عرفی) به آنها خواهیم پرداخت.

۵) معادل فارسی صفات کوتاهی که در زبان روسی نیاز به بند پیرو متممی دارند، در زبان فارسی نیازی به بند پیرو متممی ندارند و آن بند پیرو متممی که در زبان روسی به دنبال و

در تکمیل صفات کوتاه یادشده می‌آید، در زبان فارسی با گونه دیگری از بندهای پیرو، یعنی در اکثر موارد با بند قیدی علت بیان می‌شود.

۶) جملات مرکب ناهمپایه روسی با بند پیرو متممی که در آنها از کلمات شبه گزاره‌ای با معنای ارزیابی از منظر روان‌شناختی استفاده شده است، در زبان فارسی با کمک افعال ارزیابی بیان می‌شوند. این افعال در زبان فارسی نیز به متمم اجباری نیاز دارند و به مدد بند پیرو متممی تکمیل می‌شوند. افعال ارزیابی در زبان فارسی عبارت‌اند از: خنده‌دار است، عجیب است، شرم‌آور است، سخت است، خنده‌دار است، دردآور است و غیره.

۷) کلمات شبه گزاره‌ای با معنای ارزیابی از منظر درک بصری و شنوایی در زبان روسی، به مدد افعال ادراکی «شنیدن» و «دیدن» در زبان فارسی بیان می‌شوند. به بیان دیگر، معانی این دسته از کلمات شبه گزاره‌ای روسی، در زبان فارسی با دو فعل یادشده و بند پیرو متممی - که وابسته اجباری این دو فعل به شمار می‌آید - بیان می‌شوند.

۸) کلمات شبه گزاره‌ای با معنای ضرورت و امکان انجام عمل در زبان روسی که می‌توانند بند متممی اجباری بپذیرند، در زبان فارسی به کمک افعال وجهی و افعال ایجابی (درخواستی و بهره‌کشی) بیان می‌شوند. این افعال نیز در زبان فارسی دارای متمم اجباری یا بند پیرو متممی هستند. تعدادی از افعال وجهی عبارت‌اند از: توانستن، اجازه دادن، رخصت دادن، امکان دادن، موفق شدن، اجازه داشتن و افعال ایجابی عبارت‌اند از: لازم است، ضروری است، واجب است و نیاز است.

۹) افعال نقل‌قولی (گفته شده است، آمده است، شایعه شده است، روایت شده است، پیچیده است) - که در دسته‌بندی افعالی که در زبان روسی بند متممی می‌پذیرند مشاهده نشدند - با کمک شکل مجهول افعال اعلامی که می‌تواند صفت فعلی مجهول باشد (گفتن: گفته شده است، روایت کردن: روایت شده است و غیره) و بند متممی نیز بپذیرد، بیان می‌شوند.

۱۰) افعال عرفی زبان فارسی (مرسوم است، رایج است، رسم است)، که نیازمند بند پیرو متممی هستند و در دسته‌بندی افعال نیازمند بند متممی زبان روسی به چشم نمی‌خورند، در زبان روسی با صفات فعلی مجهول بیان می‌شوند که می‌توانند بند پیرو متممی بپذیرند:

16) В России так принято, что под новый год все рассчитываются с долгами

In Russia, it is so customary that on New Year's Eve everyone pays off their debts.

(v rɛsɪ tak prɪ'nɪtə, ʃto pəd novɪ ɡot fsɪe ræ:ɪtɪvəɪʊtsə z dɛlɡamɪ)

در روسیه این گونه مرسوم است که در شب سال نو همه افراد بدهی‌های خود را پرداخت می‌کنند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Mahnush Eskandari

<http://orcid.org/0000-0002-4259-1713>

Ali Saeidi

<http://orcid.org/0000-0002-1735-5292>

منابع

- ایزدی، الهام و راسخ مهند، محمد. (۱۳۹۶). میزان وابستگی نحوی و معنایی بندهای متممی در زبان فارسی. نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۹(۱۷)، ۴۲-۱۷.
- بهرامی، کاوه. (۱۳۹۵). تحلیل مقابله‌ای بندهای متممی در زبان‌های فارسی و آلمانی. *نقد زبان و ادبیات خارجی*، ۱۲(۱۶)، ۷۰-۵۵.
- پهلوان‌نژاد، محمدرضا و خالقی‌زاده، شراره. (۱۳۹۳). به‌کارگیری ساخت مجهول و وجه فعل در بندهای متممی: مقایسه فارسی آموزان چینی زبان و عربی زبان. *پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*، ۳(۶)، ۲۹-۳.
- تاج‌بخش، اسماعیل. (۱۳۹۳). *نحو تحلیلی زبان فارسی*. تهران: آریا زمین.
- دبیرمقدم، محمد و مهرجو، علی. (۱۳۹۷). بررسی جایگاه نحوی بند متممی در زبان فارسی بر پایه نظریه دستور وابستگی. *پژوهش زبان و ادبیات فارسی*، ۱۶(۴۹)، ۴۸-۲۹.
- صادقی، علی‌اشرف. (۱۳۵۰). *مصدر و اسم مصدر در فارسی معاصر*. راهنمای کتاب، ۱۴(۴-۶)، ۳۱۳-۳۰۶.
- طیب‌زاده، امید. (۱۳۸۶). بررسی انواع بندهای متممی در زبان فارسی و شیوه نمایش آنها در فرهنگ‌ها. *فرهنگ‌نویسی (ویژه‌نامه نامۀ فرهنگستان)*، ۱(۱)، ۲۳۵-۲۱۱.
- طیب‌زاده، امید. (۱۳۹۳). بندهای وابسته اسم در زبان فارسی و روابط وابستگی در درون آنها. *دستور (ویژه‌نامه نامۀ فرهنگستان)*، ۷(۱۰)، ۱۴۶-۱۱۷.

- غلامعلی زاده، خسرو. (۱۳۸۶). ساخت زبان فارسی. تهران: احیاء کتاب.
- فرشیدورد، خسرو. (۱۳۹۲). *دستور مفصل امروز* (چاپ چهارم). تهران: انتشارات سخن.
- لسانی، حسین. (۱۳۸۴). بررسی واژه‌های شبه‌گزاره در زبان روسی و طرز بیان آن در زبان فارسی. *پژوهش زبان‌های خارجی*، ۱۰(۲۸)، ۱۵۷-۱۷۰.
- ماهوتیان، شهرزاد. (۱۳۸۷). *دستور زبان فارسی از دیدگاه رده‌شناسی* (ترجمه مهدی سمائی) (چاپ پنجم). تهران: نشر مرکز.
- مشکوة‌الدینی، مهدی. (۱۳۸۴). *دستور زبان فارسی (واژگان و پیوندهای ساختی)*. تهران: سمت.
- میرزائی، آزاده. (۱۳۹۲). ساخت اطلاع در بندهای متممی زبان فارسی. *دستور (ویژه‌نامه نامه فرهنگستان)*، ۱۳(۲)، ۹۳-۱۴۱.
- وحیدیان کامیار، تقی و عمرانی، غلامرضا. (۱۳۷۹). *دستور زبان فارسی (۱)*. تهران: سمت.

References

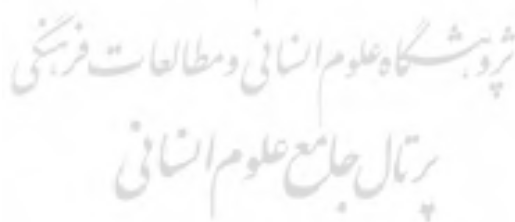
- Адамчик, Н. В. (2008). *Самый полный курс русского языка*. Минск: Харвест.
- Бяковская, Н. Г. (2011). Глаголы мысли в русском языке и их концептуально-семантические особенности. *Языкознание*, 3(29). 35-43.
- Валгина Н. С. (2000). *Синтаксис современного русского языка: Учебник*. Москва: Агар.
- Валгина, Н., Розенталь, Д., Фомина М. (2002). *Современный русский язык: Учебник*. Под редакцией Н.С. Валгиной. 6-е изд., перераб. и доп. Москва: Логос.
- Гаврилова Г. Ф. (1989). *Семантика и функции изъяснительных сложноподчиненных предложений в диалогической речи. Синтаксические отношения в сложных предложениях*: сб. науч. тр. Калинин 22-28.
- Ермолаева, И. А. (2017). Семантическая классификация глаголов речи в русском языке. *Вестник СПбГУ, Язык и литература*, 14(3). 362-374.
- Загоровская, О., Григоренко, О. (2009). *Русский язык. Готовимся к ЕГЭ. Пособие для учащихся (Часть В), Синтаксис, Пунктуация, Культура речи*. Москва: Просвещение.
- Кобозева, И. М., Попова, Д. В. (2013). Факторы выбора изъяснительных союзов как, что, чтобы (опыт типологически ориентированного формального анализа). *Вестник МУ. Серия филология*, 9(1), 21-34.
- Лекант, П. А. (2004). *Синтаксис простого предложения в современном русском языке*. Москва: Высшэ шкэ(ВШ).

- Липовая, О. А. (2016). Изъяснение в системе сложного синтаксического целого. *Международный журнал социальных и гуманитарных наук*, 5(1), 174-179.
- Литвинова, Т. Н5 (2014). Системная характеристика сложноподчинённого изъяснительного предложения. *Научные ведомости Белгородского государственного университета, Гуманитарные науки: Филология Журналистика, Педагогика, Психология*, 13(184). 20-27.
- Мишланов, В. А. (2010). К типологии сложного предложения: структурно-семантические особенности изъяснительных конструкций. *Вестник пермского университета*, 2(8), 52-59.
- Пометелина, С. М6(2015). Семантические разновидности предложений изъяснительного типа. *Вестник Омского государственного педагогического университета. Гуманитарные исследования*, 5(9), 34-37.
- Скобликова, Е. С. (2006). *Современный русский язык: синтаксис сложного предложения*. 3-е издание. Москва: Наука.
- Тихонов, А. Н. (2002). *Современный русский язык*. Москва: Цитадель-трейд.
- Фоминых, Б. И. (2012). *Современный русский язык: синтаксис сложного предложения: учебное пособие для бакалавров*. Москва : Гос. ин-т русского яз. им. А. С. Пушкина.
- Черемисина, М. И. (1982). *Об изъяснительной конструкции с факультативным управляемым местоимением то. Функциональный анализ синтаксических структур: Сб. науч. тр.* Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та. 3–21.
- Шейко, Е. В. (1993). *Семантика глаголов-опорных слов и их сочетаемость с изъяснительными придаточными частицами в современном русском языке*. Автореферат диссертации по филологии. Ростов-на-Дону: Ростовский государственной университет.
- Adamchik N. V. (2008). *The Most Complete Course of the Russian Language*. Minsk: Harvest. [In Russian]
- Ahadi, S. (2001). *Verb Complements and Compound Verbs in Persian*. Wiesbaden: Reichert Verlag.
- Bahrani, K. (2016). Comparative analysis of complement clauses in Persian and German. *Foreign Language and Literature Criticism*, 12(16), 55-70. [In Persian]

- Byakovskaya, N. G. (2011). Verbs of thought in the Russian language and their conceptual and semantic features. *Linguistics*, 3(29), 35-43. [In Russian]
- Cheremisina, M. I. (1982). About the explanatory construction with the optional controlled pronoun «то». *Functional Analysis of Syntactic Structures: Collection of Scientific Papers*. Irkutsk: Publishing house of Irkutsk University, 3–21. [In Russian]
- Cristofaro, S. (2005). *Subordination*. New York: Oxford University Press.
- Dabirmoghaddam, M., & Mehrjoo, A. (2017). Investigating the syntactic position of complement clause in Persian based on the theory of dependency grammar. *Persian Language and Literature Research*, 16(49), 29-48. [In Russian]
- Ermolaeva, I. A. (2017). Semantic classification of verbs of speech in Russian. *Bulletin of St. Petersburg State University*. 14(3), 362-374. [In Russian]
- Farshidvard, K. (2013). *Detailed Modern Grammar* (4th ed.). Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Fominykh, B. I. (2012). *Modern Russian language: Complex Sentence Syntax: Textbook for Bachelors*. Moscow: State. in-t of Russian language. A. S. Pushkin. [In Russian]
- Gavrilova, G. F. (1989). Semantics and functions of explanatory complex sentences in dialogical speech. *Syntactic relations in complex sentences: Collection of scientific papers*. Kalinin (pp. 22-28). [In Russian]
- Gholamalizade, K. (2007). *Persian Language Structure*. Tehran: Ehya Ketab Publication. [In Persian]
- Givón, T. (2001). *Syntax: An introduction* (2nd Vol.). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Izadi, E., & Rashekh Mahand, M. (2016). The degree of syntactic and semantic dependence of complement clauses in Persian language. *Journal of Linguistic Research*, 9(17), 17-42. [In Russian]
- Kobozeva, I. M., & Popova, D. V. (2013). Factors in the choice of complement conjunctions как, что, чтобы (the experience of a typologically oriented formal analysis). *Vestnik MGU. Philology series*, 9(1), 21-34. [In Russian]
- Lekant, P. A. (2004). *The Syntax of the Simple Sentence in Modern Russian*. Moscow: Higher. school Pub (VSh). [In Russian]
- Lesani, H. (2005). Investigation of a predicative adverbs in Russian and its expression in Persian. *Foreign Languages Research*, 10(28), 157-170. [In Persian]

- Lipovaya, O. A. (2016). Complement in the system of a complex syntactic whole. *International Journal of Social Sciences and Humanities*, 5(1), 174-179. [In Russian]
- Litvinova, T. N. (2014). System characteristic of a complex complement sentence. *Scientific Bulletin of the Belgorod State University, Humanities: Philology Journalism, Pedagogy, Psychology*, 13(184). 20-27. [In Russian]
- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mahootian, S. (1996). *Typological View on Persian Grammar* (Mehdi Samaee, Trans.) (5th ed.). Tehran: Markaz. [In Persian]
- Meshkato-Dini, M. (2005). *Persian Grammar: The Lexical Categories and Merge*. Tehran: SAMT. [In Persian]
- Mirzaei, A. (2013). Information structure in complement clauses of Persian language. *Dastoor (Special Issue of Name-je Farhangistan)*, 13(2), 93-141. [In Persian]
- Mishlanov, V. A. (2010). On the typology of a complex sentence: structural and semantic features of complement constructions. *Bulletin of the Perm University*, 2(8), 52-59. [In Russian]
- Noonan, M. (2007). *Complementation, Language Typology and Syntactic Description* (T. Shopen, Ed.) (2nd Vol.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Pahlavannejad, M., & Khaleghizadeh, S. (2013). The use of passive constructions and verb mood in complement clauses: a comparison of Chinese-speaking and Arabic-speaking Farsi learners. *Research Paper on Persian Language Teaching to Non-Persian Speakers*, 3(6), 3-29. [In Persian]
- Pometelina, S. M. (2015). Semantic varieties of sentences of complement type. *Bulletin of the Omsk State Pedagogical University. Humanities Research*, 5(9), 34-37. [In Russian]
- Sadeghi, A. (1972). Infinitive and Gerund in Contemporary Persian. *Book Guide*, 14(4-6), 306-313. [In Persian]
- Sheiko, E. V. (1993). *Semantics of supporting verbs and their compatibility with complement clauses in modern Russian* [Doctoral dissertation, Rostov State University]. [In Russian]
- Skoblikova, E. S. (2006). *Modern Russian Language: The Syntax of a Complex Sentence* (3rd ed.). Moscow: Nauka. [In Russian]

- Tabibzadeh, O. (2007). Investigating the types of complement clauses in Persian and how they are represented in dictionaries. *Lexicography (Special Issue of Name-je Farhangistan)*, 1(1), 211-235. [In Persian]
- Tabibzadeh, O. (2014). The subordinate clauses of the noun in Persian and the dependence relationships within Them. *Grammar (Special Issue of Name-je Farhangistan)*, 7(10), 117-146. [In Persian]
- Tajbakhsh, I. (2014). *Analytical Syntax of Persian Language*. Tehran: Arya Zamin. [In Persian]
- Tikhonov, A. N. (2002). *Modern Russian Language*. Moscow: Citadel Trade. [In Russian]
- Vahidian Kamyar, T., & Omrani, G. (2000). *Persian Grammar (1)*. Tehran: SAMT. [In Persian]
- Valgina, N. S. (2000). *Syntax of the Modern Russian Language: Textbook*. Moscow: Agar. [In Russian]
- Valgina, N., Rosenthal, D., & Fomina, M. (2002). *Modern Russian Language: Textbook (6th ed.)*. Moscow: Logos. [In Russian]
- Zagorovskaya, O., & Grigorenko, O. (2009). *Russian Language: Getting Ready for The Exam. The Manual for Students, Part B, Syntax, Punctuation, Culture of Speech*. Moscow: Prosveshenie. [In Russian]

استناد به این مقاله: اسکندری، مهوش و سعیدی، علی. (۱۴۰۲). مقایسه بندهای متممی در زبان‌های فارسی و روسی با تمرکز بر کلمات متمم‌پذیر. *علم زبان*، ۱۰ (۱۷)، ۱۱۲-۸۳. doi: 10.22054/LS.2021.52679.1344

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.